

"H t lúa mì gieo vào lòng đ t mà không th i đi thì nó ch tr tr i m t mình. Nh ng n u nó th i đi thì s sinh nhi u bông h t (Ga, 12, 24).

X a nay, trong tâm th c ng i Vi t, h v n tin r ng s ng ch là cõi t m, cu c s ng đ i sau m i là v nh h ng (Thành ng : "s ng g i, thác v ", "sinh ký, t quy"). Chính vì th , sau khi ng i thân ra đi, con cháu có nhi m v ph i lo li u mai táng, chôn c t. Tùy vào đi u ki n khí h u, văn hóa c a t ng vùng mi n hay đi u ki n kinh t mà có th có nh ng nghi th c mai táng, chôn c t khác nhau, có n i thì đ a táng, có n i thì th y táng hay h a táng.

Bài vi t này, xin l m bàn m t chút v nghĩa trang - đ a táng c a ng i Vi t (cách riêng c a ng i Công giáo) x a nay.

N M M NĂM X A

Do nh h ng c a văn hóa Trung hoa, ng i Vi t khá tin vào phong th y. Thuy t này đ c bi t đ c các vua chúa, quan l i chú tâm. V n đ này, chúng tôi s tr l i vào m t đ p khác.

Trên th c t , phong th y ch là chuy n c a m t nhóm thi u s , còn ph n đa ng i dân, khi lìa đ i đ u g i thân xác vào lòng đ t, đ t đ c vun lên thành nh ng gò nh hình t m i hay cái m n m (nên đ c g i là n m...m). Đây là cách chôn c t truy n th ng và kéo dài c a ng i Vi t cũng nh c a nhi u dân t c khác. Cách mai táng này tuy có v đ n gi n, nghèo nàn nh ng m t cách nào đó, nó làm cho ng i ra đi g n gũi v i đ t, hòa tan vào đ t, thanh thoát và nh nhàng. Hình nh cái ch t th t gi ng v i s ví von trong c a Chúa Giêsu "H t lúa mì gieo vào lòng đ t mà không th i đi thì nó ch tr tr i m t mình. Nh ng n u nó th i đi thì s sinh nhi u bông h t (Ga, 12, 24). Có l , c m hi u đ c đ i u này mà nhi u ng i xem cái ch t là "v v i cát b i", v v i "đ t m " ("H t b i nào hóa ki p thân tôi, đ m t mai tôi v làm cát b i", Cát b i – Tr nh Công S n). Chính vì không đ c bê tông hóa nên ch sau m t th i gian chôn c t, n m m s b ph kín b i c cây (Truy n K i u: "Sè sè n m đ t bên đ ng/R u r u ng n c n a vàng n a

xanh”). Dáa vào nháng bián chuyán này, cha ông đã sáng táo mát khái niám mái đá đo thái gian: “xanh cá”. Khái niám này ý nói vá quáng thái gian đá đá quên đi mát điáu gái đó. Cháng hán nhá con cháu, ngáng i thân tái thiáu, phái chá cho ngáng i mát “xanh cá” thì ngáng i đá mái đá cá tác từng, hoác tác huyán/tái giá.

Có đáp đi công tác, tình cá ghé thăm mát sá nghĩa trang á náng ngoài, tôi tháy ráng: xu háng “cá hóa” đang thán hành. Nghĩa trang cáa há trông rát thanh thoát nhá nháng. Nhìn thoáng qua, chúng ta chá tháy mát bãi đát pháng, có xanh phá kín. Điáu làm cho chúng ta biát đó là ngôi má là tám bia nhá ghi nháng thông tin cáa ngáng i quá cá.

...VÀ NáM Má BáY GIá

Khi điáu kián kinh tá khá hán, ngáng i ra đi đá cá con cháu xây cho nháng ngôi má (Tôi phân biát “nám má” là cách chôn cát báng cách đáp đát; còn ngôi má là cách chôn cát đá cá bê tông hóa). Lúc đáu, ngôi má đá cá xây báng xi măng, sau là quét vái, rái gán đây là áp gách men, áp đá hoa cáng. Trác đây, thông tin cáa ngáng i quá cá đá cá viát lên trên bá mát má. Gán đây, các thông tin này và di ánh cáa ngáng i quá cá đá cá khác và scan vào bia má, rái áp vào mát chính cáa ngôi má. Cũng cán nói thêm ráng, tôi không thích áp gách men, đá hoa cáng vào má ngáng i thân vì làm nhá thá thì ngôi má sá luôn mái, luôn đáp. Ngôi má còn mái, sách, đáp thì con cháu sá không tháng xuyên đán “táo má”; và kéo theo đó là tình cám cáa ká ái vái ngáng i quá cá cũng sá nhát đán!

Tác ngá Viát Nam nói ráng: “Sáng mái ngáng i mát nát, chát mái ngáng i mát má”. Má má cũng...“tháng vàng há cáá” ám. Nhìn vào ngôi má cũng có thá biát đá cá ngáng i sang, ká hán. Gán đây, báo chí đá cáp đán nháng “thán phá ma”, “thán phá âm phá”, “thán phá buán” – nái mà nhiáu gia đánh cháp nhán bá ra cá tá đáng đá xáy cát nháng ngôi má. Nhìn cách tiêu tán sa hoa này, tôi chát nhá vá ngôi má tráng cáa Chúa Giêsu trên Núi sá năm nào! Mát tín hiáu vui là đây đó, mát sá giáo xá đã có nháng quy đánh vá ván đá này. Cháng hán nhá á Giáo xá Vinh Đác – Buôn Ma Thuát, cha xá yêu cáu giáo dân phái xây các ngôi má theo mát máu chung; Vát liáu xây đáng cũng không đá cá sá đáng các loái phá cách, đát tián.

ái nói chuyán gán đây, không thá không nhá cá đán các ngôi má nhá bé, đán sá nháng rát linh thiêng và xúc đáng. Đó là nháng nám má mà kích thá cá khoáng 1, 2 viên gách trong nghĩa trang đáng nhiá á Nha Trang, á Tp. Pleiku. Mái nám má này đá cá áp nên là mát niám vui cáa phán ngáng i (vì ít nhát các trá sá sinh cũng đá cá chát, đá cá chôn cát nhá mát con ngáng i) nháng cũng là mát nhá cáng khôn nguái vá ái sáng cáa con ngáng i hôm nay. Hián nay, nháng nghĩa cá

thi n nguy n này đã lan đ n r t nhi u vùng mi n nh Tp. H Chí Minh, B o L c, Buôn Ma Thu t ... Đ n nghĩa trang Đ ng nhi Tp. Pleiku, tôi v a xúc đ ng v a buồn, v a thao th c b i dòng ch “Chúng con tha th cho cha m” mà Linh m c Nguy n Văn Đông đã cho ghi tr c c ng nghĩa trang. c mong sao, nh ng l i chia s đó s giúp các b n tr bi t đi u ch nh l i s ng c a mình.

CÁCH QUY HO CH

Ngày x a, do nh h ng thuy t phong th y nên ng i ch t ph i đ c chôn c t theo m t “bài sai” nh t đ nh: Đ u h ng nào, chân h ng nào. Chính vì th , n u có nghĩa trang t p th thì cũng khó mà quy c , hàng l p. Sau này, cùng v i vi c bê tông hóa, nghĩa trang cũng đ c quy ho ch, có hàng l p rõ ràng h n. Nhìn chung, các nghĩa trang đ c quy ho ch theo hai lo i: theo t ng gia đình, dòng h . Cách quy ho ch này t o c m giác m lòng khi ng i thân v bên kia v n đ c c nh k bên nhau. Ph bi n h n là cách quy ho ch theo gi i tính: nam m t bên, n m t bên, các bé s sinh, thi u nhi m t góc. Tôi có đ p đ l an táng c a khá nhi u ng i thân, b n bè kh p n i nh ng v n n t ng v i nghĩa trang c a Gx. Vinh Quang (Buôn Ma Thu t). Nghĩa trang đ c xây trên tri n đ i nên Linh m c Gioan Baotixita Nguy n Minh Tâm đã quy ho ch theo t ng l p cao th p, trông nh m t “ph núi”. Bên các đ ng đi và gi a các ngã t , ngã ba là các cây bonsai, cây c nh r t đ p. ở đây, các ngôi m đ c xây theo m t m u chung, khá đ p m t. Trên m i ngôi m có g n m t l ng đèn b ng kính đ nh ng đ p thánh linh h n, m ng hai t t giáo dân quy t v , th p n n và cùng nhau tham d thánh l ho c đ c kinh chung c u nguy n cho ng i thân. Ánh n n lung linh trong đêm c ng v i mùi h ng ph ng ph t làm không khí thêm linh thiêng, huy n o.

V CÂU CH

Sau cùng xin đ c nói v nh ng ngôn t , câu ch trong nghĩa trang. Tr c c ng nghĩa trang th ng có các câu Kinh thánh, Thánh v nh hay danh ngôn nh “Tôi tin xác loài ng i ngày sau s ng l i” (Kinh tin kính), “Tôi trông đ i k ch t s ng l i”, “Chúa đã Ph c sinh”, “Cu c s ng không m t nh ng ch đ i thay” hay “Khi ta sinh ra, m i ng i c i còn ta thì khóc. Hãy s ng sao cho khi ta ch t đi, m i ng i khóc còn ta l i m m c i”...Tôi khá n t ng dòng ch ghi nghĩa trang c a Gx Th Hoàng – Đăk Nông: “Ngày mai đ n phiên b n”. Thoáng gi t mình khi đ c qua nh ng ng m l i thì đó là m t nh c nh c n thi t.

V câu ch đ trên bia m đ c ghi khá th ng nh t, g m tên g i, tên thánh, ngày – tháng - năm sinh, n i sinh và ngày - tháng – năm m t, n i m t. N u ng i m t là các v quan l i hay ch c

s&c thì còn thêm m&t s& chi ti&t v& các h&c v&, ch&c t&c, th&i gian nh&n ch&c s&c... Riêng v& ch& “ch&t” có nhi&u cách vi&t khác nhau. Bình dân thì vi&t là “t&”, “m&t”, “qua đ&i” sang h&n thì g&i “t& th&”, “t& tr&n”, các v& s& m&t thì g&i là “viên t&ch”. V& cách g&i này, tôi cho r&ng, ng&i Công giáo có cách g&i tên r&t tuy&t v&i “V& nhà cha”. Cách g&i tên nh& v&y làm cho cái ch&t tr& nên nh& nhàng, làm &m lòng, an tâm cho k& &i cũng nh& ng&i ra đi.

Ti&n đây, xin x&i &i v&n đ&: ng&i quá c& bao nhiêu tu&i thì đ&c g&i là “h&ng th&”? Đây là v&n đ& gây nhi&u tranh cãi lâu nay. Tranh cãi b&i tr&c h&t trong các t& đ&n, t& đ&n cũng không th&ng nh&t, rõ ràng. Hán Vi&t t& đ&n c&a Nguy&n Văn Khôn cho r&ng trên 50 tu&i là th&. Hán Vi&t t& đ&n c&a Đào Duy Anh g&i thích t& “h&ng th&” khá m&p m&: “s&ng lâu”(tr 406). T& đ&n Ti&ng Vi&t (Văn Tân) cũng không có gì rõ ràng khi g&i thích h&ng th& là “s&ng đ&c” (tr 414). Theo tôi, cái g&c c&a tranh cãi là do không rõ ngu&n g&c c&a khái ni&m trên. Có ý ki&n cho r&ng trên 50 là th& b&i h& xu&t phát t& quan ni&m truy&n th&ng c&a các làng xã ng&i Vi&t: 50 tu&i lên lão làng. Đã là lão thì t&t ph&i...th&! Theo tôi, ng&i quá c& ph&i s&ng trên 60 năm m&i g&i là “h&ng th&”. B&i theo h& th&ng đánh s& Can chi (ph& bi&n t&i m&t s& n&c Á Đông - trong đó có Vi&t Nam) thì sau 60 năm (theo âm &ch) &ch &i quay &i ngày, ti&t, khí...nh& 60 năm tr&c. T& đây, ng&i ta g&i 60 năm là chu k& m&t vòng đ&i (ch& th& mà có &i bài hát: “Em &i có bao nhiêu, 60 năm cu&c đ&i”!). Th&c t&, quan ni&m trên ch&u &nh h&ng c&a Nho giáo r&t rõ (ngay c& khái ni&m h&ng th&/đ&ng cũng là Hán t&). Mà theo Nho giáo thì h& có cách phân đ&n c&a ng&i quá c& nh& sau: 1 – 10 tu&i là h&ng đào hoa, t& 10 – 20 tu&i là h&ng thanh xuân, t& 20 – 30 tu&i là h&ng xuân quang, t& 30 – 40 tu&i là h&ng thu s&ng, 40 – 50 tu&i là h&ng đ&ng quang, 50 – 60 tu&i là h&ng hà linh, 60 – 70 tu&i là h&ng th&...H&n n&a, trong đ&iu ki&n xã h&i ngày nay, tu&i th& trung bình c&a con ng&i không ng&ng đ&c nâng cao. Theo T&ng c&c thông kê, tu&i th& trung bình c&a ng&i Vi&t Nam năm 2009 là 72,8. Trong xu th& chung đó, không có lý gì khi mình &i h& ch& tiêu đ& g&i nh&ng ng&i s&ng đ&i 60 tu&i là h&ng th&!

T&M K&T

Tôi vi&t chuyễn v& nghĩa trang - ngôi nhà c&a k& ch&t, ngoài m&c đích đ& chúng ta cùng đ&c, g&m suy, t&ng nh& v& t& tiên, nh&ng ân thân nhân đã ra đi tr&c chúng ta, còn có đ&ng ý chia s& nh&ng thông tin trên đ& góp thêm m&t ý ki&n cho các giáo x&, c&ng đoàn tham kh&o khi xây đ&ng, quy ho&ch &i nghĩa trang c&a giáo x&.